

Motion till riksdagen

1988/89:N289

av Per-Ola Eriksson m.fl. (c)
Handelspolitiken

Frihandel – protektionism

Sverige är ett litet land med högt specialiserad produktion och med ett starkt import- och exportberoende på flera varuområden. En öppen internationell handel är ett avgörande ekonomiskt villkor för en nation med dessa förutsättningar.

För ett land som Sverige med en exportberoende ekonomi skulle en mer protektionistisk världshandel innebära svåra ekonomiska problem. Den inhemska marknaden är för liten för att kunna utgöra en sluten enhet.

Ett stort antal människor är sysselsatta i företag med huvudsaklig avsättning av produkterna utanför landets gränser. Många av de produkter som importeras är dessutom sådana som är nödvändiga för att t.ex. data- och elektronikindustrin skall fungera. Importberoendet inom den svenska exportindustrin är också betydande. Importinnehållet i tillverkningsindustrins produkter uppskattas ofta till 50 %.

En öppen och fri handel är emellertid bara ett av flera medel för att nå ett väl fungerande samhälle. Frihandel kan alltså inte vara ett mål i sig. Då den kommer i konflikt med andra mål blir det nödvändigt med modifieringar. En verklighetsanknuten debatt om frihandel idag gäller inte heller ytterligheterna, total protektionism – total frihandel. Den rör snarare om vilka modifieringar som är nödvändiga eller angelägna, t.ex. i vilken grad Sverige vid utformningen och tillämpningen av sin handelspolitik bör ta sociala, miljömässiga, hälsopolitiska, regionalpolitiska eller säkerhetspolitiska hänsyn.

De olika internationella avtal som Sverige undertecknat medger som regel vissa möjligheter att göra undantag från frihandel, s.k. undantagsklausuler. Det har då förutsatts att undantag kan göras från frihandeln i trängda lägen. t.ex. vid betalningsbalanskriser eller svårigheter för vissa näringsgrenar och regioner.

Undantag från ingånga förpliktelser tillåts också för att skydda nationella säkerhetsintressen, människors liv eller hälsa, djurs och växters existens. Däremot saknas skyddsklausuler, som tar andra miljömässiga eller sociala hänsyn, exempelvis möjlighet till åtgärder mot import av produkter, som framställs genom barnarbete eller underbetald arbetskraft.

En central fråga i den debatten har exempelvis varit, huruvida GATT-avtalet borde kompletteras med en socialklausul och en miljöklausul. Det var också några av de frågor där enighet inte kunde uppnås i samband med GATT:s möte i Montreal i december 1988. Enligt vår uppfattning bör sådana klausuler fastställas.

Det finns en välgrundad opinion för att vi skall stödja u-länderna genom att underlätta deras export. U-länderna måste exportera för att kunna köpa för deras utveckling nödvändiga varor, men också för att klara de tyngande lån som har blivit en svår börda för många av dem.

U-länderna har ofta från början blivit ensidigt beroende i sin utrikeshandel genom att kolonialmakterna en gång ville dominera över dem för att få billiga råvaror och avsättning för sina industriprodukter. En ekonomi, visserligen på låg nivå men med ett ofta omfattande lokalt och regionalt handelsutbyte, slogs sönder. När dessa länder sedan försökte grunda en modern utveckling på import av billig olja och oljepriset plötsligt steg, hamnade de i dagens till synes olösliga skuldsituation. Denna kan inget fattigt land klara genom exportöverskott. Den måste klaras genom internationella insatser.

Även för u-länderna är det nödvändigt att både producera varor för den egna befolkningens behov och för att ersätta dyr import. I denna produktion måste man så långt möjligt utgå från egna råvaror och produkter.

En öppen och fri handel fungerar bäst när parterna på världsmarknaden agerar utifrån likartade förutsättningar. Införande av handelshinder mellan utvecklade och industrialiserade länder bör således inte accepteras. Inte heller mellan u-länder och industriländer.

Frihandelssystemet kan emellertid leda till negativa effekter vad avser fördelningen av ekonomiska resurser mellan industri- och utvecklingsländer. Det är angeläget att en öppen och fri världsmarknad inte förstärker den obalans mellan i- och u-länder som för närvarande finns i världshandeln.

U-ländernas sårbarhet och sämre konkurrensförmåga har inneburit svåra påfrestningar på många u-länders ekonomier. Det finns därför skäl att aktualisera frågan om konsekvenserna för relationerna mellan i- och u-länder av en öppen och fri handel. Denna fråga bör dock hanteras främst i internationella organ. Enligt vår mening har Sverige ett stort ansvar att så sker. Detta bör ges regeringen till känna.

Norden som hemmamarknad

Mot bakgrund av den ökade integrationen i Västeuropa inom ramen för EG är det nödvändigt att stärka och utveckla handeln i Norden. Därför måste olika typer av handelshinder i Norden tas bort för att få en vidgad och bättre fungerande marknad i vårt närområde.

Det nordiska samarbetet måste i detta sammanhang tillmätas stor betydelse. De nordiska länderna är inte blott viktiga ekonomiska partners för varandra med därav följande intressegemenskap utan har också i långa stycken en likartad principiell syn.

Norden som hemmamarknad har etablerats som mål i det nordiska samarbetet. Det finns emellertid många hinder för handel och ekonomiskt utbyte mellan de nordiska länderna. Det arbete som bedrivits de senaste åren har inneburit kartläggning och antagande av vissa principiella riktlinjer. De konkreta resultaten av detta arbete har dock inte varit så många. Det måste nu komma till utförande.

Sverige bör för sin del gå in för ett breddat och intensifierat nordiskt samarbete på det ekonomiska området. Det kräver att man för svensk del har

en hög ambitionsnivå i det berörda samarbetet och att svenska myndigheter erhåller klara anvisningar härom vid sitt deltagande i de nordiska samarbetsorganen.

Det bör uppmärksammas, att det nordiska samarbetet givetvis har ett stort värde i sig, men också att det finns möjligheter att på nordisk nivå lämna väsentliga bidrag till det västeuropeiska samarbetets utveckling. I Nordiska rådets internationella kommitté har detta på ett utförligt sätt utvecklats. Kommitténs förslag bör utgöra en god grund för de nordiska ländernas fortsatta arbete och dess insatser inom ramen för det västeuropeiska samarbetet.

Nödvändiga begränsningar i frihandeln

Den svenska handelspolitiken måste beakta att det svenska samhället har andra värden att värda, vilket kräver ett skydd mot extrem frihandel inom vissa områden. Det finns därför vissa skyddselement i den svenska handelspolitiken utöver de möjligheter som skyddsklausulerna i de internationella avtalen medger.

Av beredskapsskäl är det bl.a. nödvändigt att slå vakt om de inhemska produktionsmöjligheterna av livsmedel, kläder, skor etc. som måste finnas tillgängliga inom landet i en avspärrningssituation. Inom jordbruket och trädgårdsskötseln finns det restriktioner. Utan dessa restriktioner skulle dessa näringar råka i svårigheter med svåröverskådliga konsekvenser för sårbarhet och regional balans i hela det svenska samhället som följd.

Begränsningar får aldrig bli ett självändamål och bör därför kontinuerligt utvärderas. Det är dock viktigt att en översyn görs allsidigt och att man tar hänsyn till den lokala och regionala sakkunskapen hos kommuner, länsstyrelser, utvecklingsfonder samt näringslivets och de fackliga organisationernas företrädare.

Sociala, hälsopolitiska och miljömässiga aspekter måste ligga till grund för Sveriges handelspolitiska ställningstaganden. I vårt land har vi uppställt särskilda krav på produktion och produkter inom industri och jordbruk. Det har ofta skett i mycket brett politiskt samförstånd. Därför måste vi uppställa samma krav på importerade produkter som de inhemskt producerade.

Härigenom kan en svensk produktion, på vilken det ställs motiverade sociala och andra krav av hälso- och miljökaraktär, komma att ställas mot produkter som framställs utan miljökrav, av barnarbetare i dålig miljö eller av annan underbetald arbetskraft. En kartläggning bör ske över vilka importprodukter som bedöms ha producerats under oacceptabla förhållanden från hälso- och miljösynpunkt, med slavarbete eller utnyttjande av barn.

Integration i Västeuropa

Den västeuropeiska integrationen är ur svensk synpunkt inte bara fråga om relationerna till EG utan till Västeuropa i dess helhet. Det är också av stor principiell vikt att ett svenskt deltagande i integrationen i Västeuropa inte försvårar våra möjligheter att utveckla förbindelserna med övriga OECD-stater, Östeuropa och u-länderna.

EG som tullunion prioriterar givetvis relationerna inom organisationen, medan omvärlden i motsvarande mån diskrimineras. För att undvika EG:s yttre murar krävs särskilt avtal. Sverige kan däremot som EFTA-medlem tillämpa stor öppenhet mot omvärlden utan hinder i avtal. Detta bör framgent också vara målsättningen i det svenska samarbetet med den västeuropeiska marknaden.

Inom ramen för EFTA måste Sverige verka för ökat handelsutbyte med länder och områden utanför EG-området t.ex. Sovjet och övriga Östeuropa, Nordamerika, u-länderna och länderna i Stilla havs-området. I relationerna med EG är det viktigt att skapa ett förhandlingsmässigt starkt EFTA och det ligger i svenskt intresse att så sker. Därför bör regeringen verka för att tillsammans med de andra länderna ekonomiskt och kanslimässigt stärka EFTA. Detta bör ges regeringen till känna.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handelspolitikens inriktning,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om u-ländernas utsatta ställning i världshandeln,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts avseende vikten av ett intensivt arbete för en nordisk hemmamarknad,
4. att riksdagen hos regeringen begär en kartläggning av i vilken omfattning import förekommer av varor producerade under oacceptabla förhållanden från hälso- och miljösynpunkt eller med utnyttjande av slavarbete, barn eller annan efter lokala förhållanden underbetald arbetskraft som förslag till åtgärder som kartläggningen kan motivera,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avtalsslutande parters rätt att inom GATT-avtalet förhindra import av varor som producerats under oacceptabla förhållanden,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att stärka EFTA:s roll.

Stockholm den 23 januari 1989

Per-Ola Eriksson (c)

Börje Hörnlund (c)

Kersti Johansson (c)

Håkan Hansson (c)

Marianne Andersson (c)

Göran Engström (c)

Roland Larsson (c)

Kjell Ericson (c)

Ivar Franzén (c)

Jan Hyttring (c)